

Підсекція

Граматичні і концептологічні аспекти дослідження германських, романських та слов'янських мов

УДК 958(047)

ПЕРЕКЛАД НАЗВ АДМІНІСТРАТИВНИХ УСТАНОВ НІМЕЦЬКОЮ ТА УКРАЇНСЬКОЮ МОВАМИ

Г. О. Безсонова

Переклад реалій з німецької мови українською вивчався багатьма лінгвістами, проте, системного дослідження особливостей перекладу таких реалій, як адміністративні установи, у мовній парі німецька-українська проведено не було. Останнім часом відчувається гостра необхідність виведення закономірностей у перекладі назв адміністративних установ через активізацію співпраці між Україною та Німеччиною, обміну досвідом між двома країнами та їх посадовими особами. Тому саме зараз для перекладачів гостро постає питання яким способом перекладати назви адміністративних установ як: *Bundeskanzleramt* ‘Відомство Федерального канцлера’; *Deutscher Bundestag* ‘Німецький Бундестаг’ (парламент); *Верховна Рада* – ‘*Werchowna Rada*’.

Матеріалом дослідження слугували назви адміністративних установ та їх переклад, дібрані методом суцільної вибірки з офіційних сайтів відповідних установ Німеччини; документів про співробітництво Німеччини та України, відібраних з сайту українського представництва Німецького товариства міжнародного співробітництва GIZ [2], підручників з політології „*Das politische System Deutschlands*“ [1], „*Das politische System der Ukraine*“ [3], Конституції Німеччини та України, тлумачних та двомовних словників.

В роботі розглянуто та досліджено різноманітні перекладацькі трансформації та їх використання при перекладі назв адміністративних установ Німеччини українською мовою та перекладі назв адміністративних установ України – німецькою. У роботі було проаналізовано 166 одиниць назв адміністративних установ Німеччини та 195 варіант їх перекладу українською мовою. А також 88 назв адміністративних установ України та 91 варіант їх перекладу німецькою мовою. Загальна кількість проаналізованих вихідних одиниць, тобто назв адміністративних установ Німеччини та України склала 254 одиниці та 286 одиниць перекладу.

Аналіз опрацьованого матеріалу показав, що для перекладу назв адміністративних установ Німеччини федерального рівня українською мовою використовується такі перекладацькі трансформації, як: калька, описовий переклад, субституція та транскрипція. Найчастотніша перекладацька трансформація – це калька (64 %) або 65 одиниць. Наступним за частотністю видом трансформації став описовий переклад (24%), відповідно 25 одиниць. Третім – субституція (9 %) або 9 одиниць. Найменш вживаним видом перекладацької трансформації стала транскрипція, яка склала лише 3 % – 3 одиниці перекладу.

При перекладі назв адміністративних установ рівня федеральних земель використовуються наступні види трансформації: калька, субституція, описовий переклад, транскрипція. Калька склала найбільшу частину трансформації – 65 %, або 24 одиниці. Наступним видом трансформації став описовий переклад, частка якого склала 23 %, а саме 12 одиниць. Третє за частотністю місце посідає такий вид трансформації як субституція. Даний вид трансформації складає 10% або 5 одиниць. Найменш вживаним перекладацьким прийомом, транскрипція. Даний вид трансформації складає лише 2 %, відповідно – 1 варіант перекладу.

При перекладі назв адміністративних установ місцевого самоврядування Німеччини українською мовою найбільш вживаними стали: калька, описовий переклад, субституція. Калькування склало 59 %, або 24 одиниці. Описовий переклад – 29 %, тобто 12 одиниць. Третім за частотністю використання видом перекладацької трансформації стала субституція. Її використання, на відміну від кальки та описового перекладу становить досить невелику частину – лише 12 %, що складає 5 одиниць проаналізованого матеріалу.

При перекладі назв адміністративних установ Німеччини використовується найчастіше калька. Використання при перекладі цього виду трансформації пояснюється загальноприйнятими нормами написання назв адміністративних установ в українській мові. Він допомагає точно передати предметний зміст назви та основні аспекти діяльності установи, бо при калькуванні обирається найбільш наближений до оригіналу варіант перекладу. Субституція використовувалась задля адаптування реалії до іноземної мови. Таке не часте використання транскрипції зумовлено низьким рівнем засвоєності німецьких політичних реалій в українській мові. У ході написання роботи назви адміністративних установ місцевого рівня викликали найбільше труднощів, адже вони з'являються у двомовних книгах та документах досить не часто, особливо при перекладі українською мовою. Хоча, слід відмітити тенденцію, яка з'явилася у останні роки в Україні. Завдяки децентралізації влади в Україні, яка відбувається на досвіді прогресивних країн, у тому числі і Німеччини, з'являється багато документів, які вимагають перекладу організації влади на місцях, а отже і нових варіантів перекладу.

Аналіз перекладу назв адміністративних установ державного рівня України німецькою мовою показав, що при перекладі даної лексики використовується такі перекладацькі трансформації, як калька, описовий переклад, субституція та транскрипція. Найбільш частотною за використанням трансформацією стала калька – 92 %, що складає 55 одиниць. Наступним видом трансформації стала субституція. Її частка складає 3 % або 2 одиниці. Використання описового перекладу зустрічається усього у 2 % випадків, відповідно 2 одиниці. Транскрипція у даному випадку використовувалась лише один раз. Її частка складає 2 % вибірки.

При перекладі назв адміністративних установ місцевого самоврядування України німецькою мовою використовуються такі перекладацькі трансформації, як калька та субституція. Назви адміністративних установ України обласного, міського та районного самоврядування перекладаються в основному калькою. Так у відсотковому співвідношенні калька використовується у 90 % випадків, що склало 27 одиниць. Відповідно, частка використання субституції складає 10 % або 3 одиниці.

Як показав аналіз практичного матеріалу, при перекладі адміністративних установ України німецькою мовою, найуживанішою перекладацькою трансформацією є калька, але описовий переклад використовується значно менше, що суттєво відрізняється від перекладу адміністративних установ Німеччини українською. Це зумовлено тим, що більшість українських назв треба пояснювати, а часте використання даного виду трансформації переобтяжить текст словами. При перекладі назв адміністративних установ державного рівня України німецькою мовою спостерігалась також тенденція до спрощення назви, що зумовлено досить частим використанням композитів у німецькій мові.

При перекладі назв адміністративних установ України та Німеччини на пару мов німецька – українська, спостерігалися наступні спільності. Найбільш часто вживаним видом трансформації стала калька. Це зумовлено тим, що при її використанні у назві зберігаються основні функції діяльності установи. Даний вид трансформації не викликає труднощів у перекладі та у розумінні реалії. Найменш вживаним видом перекладацької трансформації стала транскрипція. Це пояснюється тим, що аудиторія може бути не знайома з іноземною реалією, що може викликати проблеми у розумінні діяльності установи. Основною відмінністю було те, що при перекладі адміністративних установ України німецькою мовою значно менше використовується описовий переклад, що

суттєво відрізняється від перекладу адміністративних установ Німеччини українською. Адже більшість українських реалій треба пояснювати, а часте використання описового перекладу лише переобтяжить текст словами, та затьмарить його основний зміст.

При перекладі назв адміністративних установ слід говорити про більш сталу лексику, яка є незмінною і допускає лише незначні відхилення від норми. Назви адміністративних установ той чи іншої країни відносяться до політичних реалій, а їх переклад є уніфікованим. Саме тому така лексика не допускає вільностей та вимагає від перекладача певного рівня знань та підготовки.

Література

1. Manfred G. Schmidt. Das politische System Deutschlands. – München.: Verlag G. H. Beck oHG, 2007. – 600 S.
2. Deutsche Gesellschaft fur Internationale Zusammenarbeit [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.inwent.org.ua/>
3. E. Schneider. Das politische System der Ukraine. – Wiesbaden.: VS Verlag für Sozialwissenschaften / GWV Fachverlage GmbH, 2005. – 270 S.

УДК 81'115[811.111+811.161.2]

ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ ГЕНЕРАТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ

К. А. Галкіна

Термін генеративний походить від латинського *generativus* – той, що породжує. Генеративна лінгвістика – напрям теоретичної лінгвістики, який з'явився під впливом ідей Н. Хомського в 50–60 роки ХХ століття. В основі генеративної лінгвістики полягає опис мови у вигляді формальних моделей означеного типу. Похідним типом таких моделей є трансформаційно- генеративні граматики.[1]

У генеративній лінгвістиці чітко розрізняються такі поняття як мовна компетенція (володіння мови) та мовне вживання (вживання мови у мовленнєвій діяльності). Трансформаційна грамика описує перш за все мовну компетенцію спікера. Її структура має три загальних компоненти: синтаксичний, семантичний та фонологічний, серед яких головним є синтаксичний, а семантичний та фонологічний виконують функції відображення. [2] Трансформаційні граматики пропонують виділяти наступні рівні синтаксичних структур між якими мають бути встановлені відповідності:

- глибинна структура;
- поверхнева структура.

Також слід відзначити, що синтаксис містить в собі базовий та трансформаційний компонент. Базою називають систему правил, ймовірно ідентичних або близьких у різних мовах. База нараховує безліч глибинних структур (потенційних речень). Перше правило бази $S \Rightarrow NP + VP$, в якому S – це речення, NP – номінативний компонент, VP – дієслівний компонент. Кожному з можливих символів відповідає правило бази. Символи поєднують в собі правило бази (в правій частині) та термінологічний компонент, наприклад частини мови : V – дієслово, N – іменник, Adj – прислівник, Det – детермінант. (в лівій частині). Правила бази застосовуються доти доки не отримується структура символів у вигляді дерева компонентів. [3] Розглянемо це на прикладі речення :